

Odsjek za komparativnu književnost i informacijske nauke: pola stoljeća rada i djelovanja (1972–2022)

U 2022. godini Odsjek za komparativnu književnost i informacijske nauke obilježio je čak 50 godina rada i djelovanja Odsjeka, što je sad već jedan dug i ozbiljan institucionalni vijek.

Univerzitet u Sarajevu, kao najstarija ustanova visokoškolskog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, u 2022. godini obilježio je 73 godine svojeg rada i djelovanja. Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, kao najdugotrajnija te najrazvijenija ustanova visokoškolskog obrazovanja u oblasti društvenih i humanističkih nauka u Bosni i Hercegovini, također je nedavno obilježio svoju 72. godišnjicu, kao jedan od prvih fakulteta na novoosnovanom Univerzitetu u Sarajevu u godinama nakon Drugog svjetskog rata. Podsjetimo se: U početku nastavni rad ovog fakulteta odvija se u prostorijama Gazi Husrevbegove medrese u Sarajevu, do izgradnje zgrade u kojoj se nalazimo i danas, zgrade koja je građena od 1955. do 1959. godine po projektu akademika Juraja Neidharta.

Iz dosad dvije objavljene spomenice Fakulteta i njegovih odsjeka (*Spomenica* iz 1980. u povodu 30 godina rada i djelovanja te *Spomenica* iz 2010. godine u povodu 60. godišnjice) saznajemo da je u samim počecima, kako to u *Spomenici* iz 1980. ističe tadašnji dekan prof. dr. Kasim Prohić, bilo samo 18 nastavnika i osam nastavnih grupa: Historija, Južnoslavenski jezici i književnosti, Germanistika, Anglistika, Matematika i fizika, Hemija i geografija. U akademsko-institucionalnom smislu, zanimljivo je da humanističko-društveno i prirodnjačko započinjaju zajedno, pod jednim krovom, tako da sve do 1959. godine današnji Filozofski i Prirodno-matematički fakultet djeluju kao jedinstvena univerzitetska nastavno-naučna jedinica, dakle sve do završetka izgradnje zgrade Filozofskog fakulteta te narastanja nastavnog kadra i broja studenata, dok danas Fakultet ima čak 14 odsjeka i jednu izdvojenu katedru.

Filozofski fakultet, kao gotovo „univerzitet u malom“, kako ga često percipiramo te običavamo nazvati, kroz svoju povijest nesumnjivo je snažno oblikovao društvenu, naučnu i kulturnu zbilju Bosne i Hercegovine. Odsjek za komparativnu književnost i informacijske nauke, kako se zove danas, iako nije među prvim osnovanim odsjecima Fakulteta, također je odigrao te i danas igra ulogu utemeljenja i razvoja novih naučnih disciplina u bosanskohercegovačkom društvu. U 72 godine postojanja Fakulteta i 50 godina rada i djelovanja Odsjeka prošlo se kroz brojne tranzicijske faze, promjene organizacijskih struktura, nastavnih planova i programa – uvijek zasnovano na načelu akademskih sloboda te u skladu s evropskim demokratskim načelima u sferi obrazovanja.

Ni u jednom trenutku dugog života Odsjeka i Fakulteta nije bilo prekida rada i narušavanja kontinuiteta, čak niti tokom Agresije na Bosnu i Hercegovinu. U periodu 1992–1995. godine Odsjek i Fakultet napuštaju brojni nastavnici i saradnici te studenti, a Biblioteka Fakulteta je osiromašena, dok su među žrtvama Agresije bili i članovi osoblja Fakulteta i njegovi studenti. Odsjek za komparativnu književnost i informacijske nauke, Fakultet, Sarajevo te Bosna i Hercegovina pamte imena bivših nastavnika Odsjeka i Fakulteta koji su se tokom Agresije prometnuli u prijetnju ovom fakultetu, gradu i zemlji.

Odsjek za opštu književnost, scenske umjetnosti i bibliotekarstvo, kako se prvobitno zvao naš odsjek, osnovan je, dakle, 1972. godine na inicijativu Filozofskog fakulteta, Zajednice

pozorišta Bosne i Hercegovine, Republičkog sekretarijata za kulturu, Dramskog studija, Društva bibliotekara Bosne i Hercegovine, kao i drugih zainteresiranih ustanova. U početku ovako zamišljen te koncipiran studij nastao je na osnovi potreba za kadrovima u oblasti scenskih umjetnosti, kao i potreba na koje je ukazala tzv. *Bijela knjiga* o stanju u bibliotekama u Bosni i Hercegovini. Na taj način, unutar institucionalnog okvira u kojem djeluje i danas, stvorena je mogućnost visokoškolskog obrazovanja scenskih umjetnika i režisera prvi put u Bosni i Hercegovini, ali i bibliotečkog kadra u Bosni i Hercegovini (izuzevši obrazovanje pri Višoj pedagoškoj školi, kasnije Pedagoškom fakultetu, zaključno sa 1969. godinom), pri čemu će Katedra za bibliotekarstvo ovog odsjeka rano ponuditi i prvo obrazovanje za stjecanje najvišeg naučnog zvanja u oblasti bibliotekarstva u ondašnjem jugoslavenskom kontekstu – zvanja doktora bibliotečkih nauka.

U prvim decenijama svojeg naučnog i nastavnog djelovanja Odsjek se orijentirao na širu oblast najznačajnijih pojava u historiji evropskih književnosti, teatrologiju, teoriju glume i režije, historiju i estetiku filma te na dramaturgiju. U oblasti bibliotekarstva izučavaju se povijest knjige i biblioteka, organizacija biblioteka, katalogizacija i klasifikacija te istraživački metodi. Upis studenata iz oblasti scenskih umjetnosti postupno jenjava osnivanjem Pozorišne akademije, današnje Akademije scenskih umjetnosti Univerziteta u Sarajevu, a za koju je, očito, ovaj odsjek bio polazišna osnova.

U poslijeratnim uvjetima, 1995. godine dolazi do izmjena nastavnih planova i programa, a kasnije do osnivanja i novih kombiniranih studijskih grupa. U Bolonjski proces punim kapacitetom krenulo se akademske 2005/2006. godine, uključujući evropske standarde u obrazovanju, istina s početnim poteškoćama, ali i uz činjenicu da je proces u punom kapacitetu zaživio do danas.

U poratnom razdoblju Odsjek mijenja strukturu studija, ali i naziv iz Odsjeka za opštu književnost, teatrologiju i bibliotekarstvo u Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo, a 2020. godine, u skladu s promjenama u okruženju, u Odsjek za komparativnu književnost i informacijske nauke. Ovim se, naravno, ne napušta okvir bibliotečkih nauka, već se, primjereno vremenu, ide ka širem okviru informacijskih nauka u skladu s novom nomenklaturom naučnih područja, polja i grana. Od kombiniranja studijskih grupa s Bolonjskim procesom pa do konačne integracije Univerziteta otvoren je put mogućnostima jedinstvenog profiliranja kadra, nerijetko prema zahtjevima i potrebama tržišta rada te prema općim društvenim potrebama, ali i prema preferencijama studenata.

Na Odsjeku kroz njegovu 50 godina dugu povijest radili su brojni nastavnici i saradnici, i to (abecednim redoslijedom prezimena): Kemal Bakaršić, Ljubinka Bašović, Fatima Festić, Lamija Hadžiosmanović, Vjekoslava Hunski, Zdravko Kajmaković, Dževad Karahasan, Nikola Koljević, Tvrtko Kulenović, Slavko Leovac, Josip Lešić, Zdenko Lešić, Vojislav Maksimović, Emina Memija, Nirman Moranjak-Bamburać, Dubravka Petranović, Ivica Pinjuh, Đorđe Slavnić, Marko Vešović, Zdravka Vučinić i Emir Žuljević.

Danas Odsjek čine dvije katedre: Katedra za komparativnu književnost i teoriju književnosti te Katedra za informacijske nauke.

Nastavnici i saradnici Katedre za komparativnu književnost i teoriju književnosti danas su: prof. dr. Muhamed Dželilović, prof. dr. Marina Katnić-Bakaršić, prof. dr. Edin Pobrić, prof.

dr. Nina Alihodžić, prof. dr. Almir Bašović, prof. dr. Andrea Lešić-Thomas, prof. dr. Ajla Demiragić, doc. dr. Adisa Bašić, doc. dr. Fahrudin Kujundžić i Matija Bošnjak, MA.

Nastavnici i saradnici Katedre za informacijske nauke danas su: prof. dr. Senada Dizdar, prof. dr. Lejla Kodrić Zaimović, prof. dr. Mario Hibert, prof. dr. Lejla Hajdarpašić, doc. dr. Džejlja Khattab i Feđa Kulenović, MA.

U novije vrijeme na Odsjeku su također bili ili su još uvijek angažirani: prof. dr. Sulejman Bosto, prof. dr. Srebren Dizdar, prof. dr. Enver Kazaz, prof. dr. Ugo Vlasisavljević i prof. dr. Senadin Musabegović (na Katedri za komparativnu književnost i teoriju književnosti), a rad Katedre za informacijske nauke u jednom trenutku, do kadrovskog osnaživanja, pomagale su i naše kolege profesori sa Sveučilišta u Zagrebu: prof. dr. Jadranka Lasić-Lazić, prof. dr. Radovan Vrana i prof. dr. Hrvoje Stančić.

Prvu doktorsku disertaciju na Odsjeku odbranio je akademik prof. dr. Tvrtko Kulenović 1974. godine (*Teorijske osnove evropskog modernog i azijskog klasičnog teatra*), a prva doktorska disertacija odbranjena na ovom fakultetu, ali i cijeloj Bosni i Hercegovini u oblasti bibliotekarstva jeste ona prof. emerite dr. Lamije Hadžiosmanović iz 1977. godine (*Biblioteke u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske uprave*).

Odsjek se ponosi i činjenicom da je bio mjesto rada i djelovanja i više akademika, a to su: prof. dr. Slavko Leovac, prof. dr. Josip Lešić, prof. dr. Zdenko Lešić, prof. dr. Tvrtko Kulenović i prof. dr. Dževad Karahasan, dok je danas među nama akademkinja prof. dr. Marina Katnić-Bakaršić, višedecenijska nastavnica i na našem odsjeku uz Odsjek za slavenske jezike i književnosti, čija je članica. Također, s ponosom se sjećamo i naših profesora emeritusa, prof. dr. Lamije Hadžiosmanović i prof. dr. Emine Memije.

Danas se nastava na Odsjeku odvija u tri ciklusa: dodiplomski, diplomski i doktorski studij, uz osnovne i kombinirane studijske grupe. Naša osnovna studijska grupa, i dalje najpopularnija, jeste *Komparativna književnost i informacijske nauke*, ali se često kombiniramo s različitim jezicima i književnostima, s historijom i historijom umjetnosti, arheologijom, filozofijom, pedagogijom – mogućnosti su brojne! Odabir upravo ove ili ovih studijskih grupa najčešće nije masovnog karaktera – radi se o studijima koji su jasno profilirani, naglašeno interdisciplinarni, a naši studenti u pravilu imaju jasnu viziju svojeg odabranog studija i budućnosti.

Studij komparativne književnosti nudi znanja iz historije svjetske književnosti, teorije i metodologije proučavanja književnosti te historije i poetike književnih rodova i vrsta, književne kritike, teatrologije, filmologije i niza književnosti srodnih humanističkih disciplina, poput kulturalnih studija. Studij informacijskih nauka razvio se iz klasičnog bibliotekarstva prema najsavremenijim informacijskim disciplinama, uvodeći i teme iz arhivistike i muzeologije, za koje još uvijek nemamo samostalno akademsko obrazovanje, ali se širi i prema informacijskoj tehnologiji i novim načinima upravljanja i organizacije informacija te rada u baštinskim i srodnim ustanovama. U skladu s tim, raspon djelatnosti za koje su osposobljeni naši svršeni studenti s obzirom na postignute ishode učenja – dakle znanja, vještine i kompetencije – nije usko definiran, već se vezuje uz umjetnost, izdavaštvo, medije, kulturalne i srodne studije (u slučaju komparativne književnosti) te uz dinamična, fluktuirajuća radna okruženja povezana s procesima organizacije i posredovanja informacija

kako u fizičkim, tako i u mrežnim okruženjima, kakvi su arhivi, biblioteke, muzeji, ustanove obrazovanja, ali i poslovni sistemi – javni i privatni (u slučaju informacijskih nauka).

Tome su doprinijeli i praktični oblici nastave i saradnja s ustanovama i organizacijama koji su naša profesionalna zajednica na terenu: bibliotečke i srodne informacijske i baštinske ustanove, nevladine i druge organizacije, drugi srodni odsjeci i fakulteti, izdavačke kuće, teatarske kuće, udruženja pisaca i umjetnika i sl.

Međutim, akademski život, kao uostalom i život uopće, ipak mnogo je složenija pojava od pregleda imena nastavnika, saradnika, studenata, smjene nastavnih planova i programa te sl. U složenim međudjelovanjima nastavnog i naučnog rada, partnerskih odnosa na relaciji studenti – profesori, u odnosima sa širom akademskom zajednicom, kako domaćom, tako i međunarodnom, uz prilagodbu novim načinima studiranja, novim medijima prenošenja znanja, novim, često sve strožijim pravilima i uvjetima napredovanja, uz sve mobilniju akademsku zajednicu, uz mrežnu i otvorenu nauku, odsjeci, fakulteti te univerziteti poput našeg tražili su te i danas traže svoj put.

Očito je, brojna su pitanja i izazovi pred nama. Depopulacija, osobito mladih, porast broja javnih i privatnih univerziteta, specifični društveni interesi koji nerijetko deplasiraju društvene, a osobito humanističke nauke, svrstavaju nas u red još rijetko preostalih okvira afirmiranja ovih važnih nauka i disciplina, bez kojih je svako ozbiljno društvo lišeno svojih temeljnih vrijednosti.

Čuvamo, dakle, važno naslijeđe i za one koji će doći, a uspjesi naših nastavnika i saradnika te naših alumnijskih rasutih svuda po svijetu, u književnosti, teatru, umjetnosti, u velikim i važnim ustanovama kulture i baštinskim ustanovama koje vode te kojima upravljaju važno su mjerilo naučnih i nastavnih učinaka ovog odsjeka.

Bez izlišne skromnosti, treba podsjetiti da su naši nekadašnji i aktuelni nastavnici i saradnici prepoznatljivi na naučnoj, akademskoj i umjetničkoj sceni u Bosni i Hercegovini i šire, nagrađivani za najbolje knjige i akademske radove, a i to sve skupa čini život jednog odsjeka. Naši su alumnijski s ozbiljnim profesionalnim karijerama kako u književnosti te umjetnosti uopće, tako i kao eksperti koji transformiraju rad naših arhivskih, bibliotečkih, muzejskih i srodnih informacijskih ustanova, pomažući im da budu što bolje i uspjelije. Učinci se, tako, odnose ne samo na ono što se odvija u fizičkim i mrežnim prostorima ovog fakulteta već su, nadamo se, i dalekosežniji i s utjecajem na bosanskohercegovačku društvenu, naučnu i kulturnu zbilju uopće.

Odsjek je čest voditelj te partner domaćih i međunarodnih projekata, vidljiv te transparentan, prepoznatljiv u zemlji, susjedstvu i šire. Naši nastavnici i saradnici imaju iskustvo istraživanja te podučavanja i na drugim univerzitetima u zemlji i svijetu, mentori su i saradnici na brojnim doktorskim studijima, pomažući nerijetko radne procese na drugim ustanovama te šireći utjecaj i vidljivost našeg odsjeka dalje od ovog fakulteta, univerziteta, pa i bosanskohercegovačkog konteksta. Učinci se, također, jasno razaznaju i u broju objavljenih monografskih i ostalih publikacija naših nastavnika i saradnika, od kojih su mnoge međunarodno vidljive i prepoznate, dok je pedagoški rad Odsjeka vidljiv u rezultatima naših aktuelnih studenata i naših alumnijskih.

Želimo vjerovati u priče iz studentskih krugova da je naš odsjek ostao prepoznatljiv i kao mjesto nezaboravnih studentskih druženja, odnosno kao akademski okvir koji njeguje lijepe i

obostrano poštivajuće odnose između nastavnog osoblja i studenata, zbog čega su naši alumniji uvijek dobrodošli nazad.

Naši bivši studenti direktori su i voditelji nekih od temeljnih ustanova kulture i nauke u Bosni i Hercegovini danas, književnici, reditelji, umjetnici rasuti diljem svijeta, a s posebnim pijetetom sjećamo se mladog književnika i novinara, našeg studenta Karima Zaimovića, koji je ubijen kao civilna žrtva rata tokom Agresije na Bosnu i Hercegovinu. Naknadno osnovana Fondacija „Karim Zaimović“ još uvijek stipendira između ostalog i studente ovog odsjeka. Naši su studenti i profesori, također, nositelji nagrada Fondacije „Kemal Bakaršić“, osnovane u znak sjećanja na našeg istaknutog profesora Kemala Bakaršića, a Katedra za informacijske nauke / bibliotekarstvo dobitnica je i kolektivne nagrade „Kemal Bakaršić“ za rad i doprinos na unapređenju bibliotekarstva u Bosni i Hercegovini.

Brojne su individualne nagrade u oblasti književnosti i bibliotekarstva naših nastavnika, toliko brojne da ih ne možemo ovom prilikom izdvajati pojedinačno, ali valja spomenuti i to da je od uvođenja Bolonjskog procesa najmanje 13 naših studenata nagrađeno odlikovanjem zlatna značka, a najmanje njih 18 srebrenom značkom Univerziteta u Sarajevu.

Zahvaljujući međunarodnoj saradnji sa Sveučilištem u Zagrebu, ovaj odsjek, odnosno inicijalno Katedra za informacijske nauke, prvi put još 2009. godine uvodi oblike učenja na daljinu, što su znanja i iskustva koja su nam sjajno pomogla u vrijeme protekle pandemije, prilagođavajući ne samo Odsjek već i Fakultet u cjelini hibridnim te posve digitalnim oblicima učenja.

Institucionalni okviri poput našeg, odsječnog također su idealan prostor razvoja onoga što danas zovemo digitalnom humanistikom, a prve uopće pokrenute laboratorije za digitalnu humanistiku na brojnim svjetskim univerzitetima rezultati su projektnog udruživanja stručnjaka iz oblasti humanističkog i informacijskog, poput našeg.

Zaključno: I pored stalnih izazova, vjerujemo da stvaramo nova znanja iz područja društvenih i humanističkih nauka. Povezujemo tradiciju i inovativnost, kvalitetu i odgovornost, potrebe međunarodnog akademskog tržišta, ali i onoga što su lokalne potrebe, zahtjevi i tradicije. Pritisak tržišne logike na sistem obrazovanja, kao i na Univerzitet u Sarajevu u cjelini, rješavamo kontinuiranim reformama NPP-a – prilagodbom studijskih programa savremenom tržištu znanja te inoviranjem postojećih. Računamo na podršku naše naučne i strukovne zajednice na tom putu!

Prof. dr. Lejla Kodrić Zaimović,
rukovodilac Vijeća Odsjeka za komparativnu književnost i informacijske nauke